

ВРХОВНИ СУД
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
Број: 118-0-Рев-06-000 039
БањаЛука, 3.12.2008. године

Врховни суд Републике Српске, у вијећу састављеном од судија Петра Бајића, као председника вијећа, Горјане Попадић и Стаке Гојковић, као чланова вијећа, у правној ствари тужитељице Р. С. из Б., коју заступа пуномоћник М. М., адвокат из Б. Л., против тужених С. К. К. Г. из Б. Л., коју заступа пуномоћник М. Т., адвокат из Б. Л., Г. Б. Л., заступан по РЈП Б. Л., те Завода за ... Б. Л., ради утврђења ништавости уговора и накнаде штете, одлучујући о ревизији и допуни ревизије тужитељице те ревизијама првотуженог и друготуженог против пресуде Окружног суда у Бањој Луци број Гж-1861//04 од 13.6.2005. године, на сједници одржаној 3.12.2008. године донио је

ПРЕСУДУ

Ревизија тужене С. К. К. Г. се дјелимично уважава, пресуда Окружног суда у Бањој Луци број Гж-1861/04 од 13.6.2005. године се преиначава у односу на одлуку о трошковима спора тако што се жалба тужитељице одбија и првостепена пресуда Основног суда у Бањој Луци број П-231/04 од 15.6.2004. године потврђује у дијелу којим је тужитељица обавезана да првотуженој накнади трошкове спора у износу од 2.220,00 КМ са каматом од 15.6.2004. године до исплате, док се у осталом дијелу ревизија ове тужене одбија.

Ревизије тужитељице и туженог Г. Б. Л. се одбијају.

Допуна ревизије тужитељице се одбацује.

Образложење

Првостепеном пресудом Основног суда у Бањој Луци број П-231/04 од 15.6.2004. године одбијена је тужитељица са тужбеним захтјевом којим је тражила да се утврди да су ништави уговори закључени 23.6. и 22.9.2000. године између њених правних предница В. С. и В. С.1 са једне стране и тужених са друге стране, као и са захтјевом да се тужени обавезу да јој исплате материјалну штету у износу од 353.303,90 КМ. Тужитељица је обавезана да туженој С. К. К. Г. из Б. Л. (даље: првотужена) накнади трошкове поступка у износу од 2.220,00 КМ, а туженом Г. Б. Л. (даље: друготужени) у износу од 2.160,00 КМ, све са каматом од пресуђења до исплате.

Другостепеном пресудом Окружног суда у Бањој Луци број Гж-1861/04 од 13.6.2005. године жалба тужитељице је дјелимично уважена и првостепена пресуда преиначена у дијелу одлуке о ништавости уговора и одлуке о трошковима поступка тако што је усвојен тужбени захтјев за утврђење ништавости уговора и одлучено да свака странка сноси своје трошкове. У преосталом дијелу, којим је одлучено о накнади материјалне штете, жалба тужитељице је одбијена и првостепена пресуда у том дијелу потврђена.

Благовремено изјављеном ревизијом и неблаговременом допуном ревизије тужитељица побија другостепену пресуду у дијелу којим је одбијена њена жалба и то због повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права са приједлогом да се побијана пресуда у оспореном дијелу укине или преиначи и да се тужбени захтјев за накнаду штете усвоји.

Против другостепене пресуде (у дијелу којим је преиначена првостепена пресуда) првотужена је благовремено изјавила ревизију због повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права с приједлогом да се побијана пресуда у оспореном дијелу преиначи тако да се тужитељица одбије са тужбеним захтјевом у цјелости односно да се потврди првостепена пресуда у погледу одлуке о главној ствари и одлуке о трошковима спора.

Против другостепене пресуде (у дијелу одлуке о ништавости уговора) и друготужени је благовремено изјавио ревизију због погрешне примјене материјалног права с приједлогом да се побијана пресуда у оспореном дијелу преиначи и у том дијелу потврди првостепена пресуда.

У одговору на ревизију тужитељице друготужени је оспорио наводе ревизије и предложио да се ревизија одбије као неоснована, а да се допуна ревизије одбаци као неблаговремена.

Ревизије тужитељице и друготуженог нису основане, а ревизија првотужене је основана само у погледу одлуке о трошковима поступка, док допуна ревизије тужитељице није благовремена.

У тужби тужитељица захтјевом тражи да се утврди да су ништави уговори од 23.6. и 22.9.2000. године, које су В. С.1 и В. С., правне преднице тужитељице, закључиле са туженима, те да се тужени обавезу да јој накнаде штету у износу од 353.303,90 КМ.

Нижестепени судови су утврдили: да је тужитељица једина насљедница В. С.1 (мајка тужитељице) и В. С. (тетка тужитељице), које су јој за живота, у фебруару 1999. године, издале писмене пуномоћи, судски овјерене, којима су је овластиле да у њихово име располаже некретнинама у Б. Л. и у том циљу закључује правне послове; да је на основу ових пуномоћи тужитељица Р. П. продала некретнине у Б. Л. уписане у зк. ул. 379 к. о. Б. Л. односно пл. 2721 к.о. Б. Л. VII за цијену од 155.000,00 ДМ, о чему је дана 27.8.1999. године закључен предуговор који је истог дана овјерен код првостепеног суда; да је наведени купац исплатио тужитељици купопродајну цијену у цјелости; да је дана 26.8.1999. године тужитељица судски овјереном писменом пуномоћи овластила адвоката Р. Џ. да је за рачун њених предница заступа пред свим органима и да обавља све послове везане за градњу стамбено-пословног објекта на земљишту

продатом Р. П., укључујући прибављање све документације потребне за изградњу таквог објекта, као и закључење уговора о ортаклуку са Р. П., те да у том циљу потписује и овјерава све потребне уговоре; да су обје правне преднице тужитељице преминуле у јануару 2000. године, а након њихове смрти, уз знање и сагласност тужитељице, су настављене активности у циљу реализације започетих послова; да је у том циљу у фебруару 2000. године регистровано предузеће С. П. Г. – Б. Л., чији су суоснивачи правне преднице тужитељице и Р. П.; да је Р. П. одустао од изградње објекта и предуговором од 19.5.2000. године, који је овјерен код првостепеног суда, предузећу К. К. из Л. продао некретнине које је претходно купио од правних предница тужитељице (четири парцеле са објектом, све у површини од 1.593 м²), заједно са предузећем С. П. Г. – Б. Л. те урбанистичком сагласношћу и другом прибављеном документацијом, све за цијену од 470.000,00 ДМ; да је предуговором од 15.5.2000. године, који је овјерен код првостепеног суда, адвокат Р. Ц. као пуномоћник тужитељице продала предузећу К. К. из Л. једну малу кућицу, смјештену на раније продатој парцели означеној као кч. бр. 67/25, за цијену од 55.000,00 ДМ, која је тужитељици у цјелости исплаћена; да је уз сагласност тужитељице предузеће С. П. Г. у јуну 2000. године пререгистровано (извршена је промјена назива, суоснивача и лица овлаштеног за заступање) у С. К. К. Г. – Б. Л. (првотужена у овом спору); да је на захтјев правних предница тужитељице надлежни орган управе рјешењем од 18.5.2000. године утврдио да исте имају првенствено право кориштења градског грађевинског земљишта, које у нарави представљају парцеле означене као кч. бр. 67/6, 67/7 и 67/25, уписане у зк. ул. 379 к.о. Б. Л., евидентиране као друштвена својина, а да ће се након правоснажности тог рјешења извршити укњижба њиховог права кориштења земљишта ради грађења; да је по захтјеву правних предница тужитељице надлежни орган друготуженог истима 11.5.2000. године издао урбанистичку сагласност за изградњу стамбено-пословног објекта на предметном земљишту; да су побијаним уговорима од 23.6. и 22.9.2000. године правне преднице тужитељице и тужени регулисали своје међусобне односе везане за изградњу наведеног објекта, а првенствено плаћање трошкова уређења градског грађевинског земљишта и прибављање документације потребне за градњу, те да је правним предницама тужитељице дана 25.10.2000. године издата грађевинска дозвола односно одобрење за изградњу стамбено-пословног објекта.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања првостепени суд је одбио тужитељицу са тужбеним захтјевом којим је тражила да се утврди да су ништави уговори које су њене правне преднице закључиле са туженима 23.6. и 22.9.2000. године и да се тужени солидарно обавезу да јој накнаде штету проузроковану рушењем старе куће у сврху изградње новог стамбено-пословног објекта. За ову одлуку тај суд је дао слиједеће разлоге: да је све правне послове за тужитељицу обављао адвокат Р. Ц. и након смрти правних предница тужитељице те да њиховом смрћу није престала пуномоћ коју је тужитељица дала наведеном адвокату, па да стога побијани уговори нису ништави, а ни имовина тужитељице није умањена и да тужитељица закључењем наведених уговора није претрпјела материјалну штету.

Насупрот закључку првостепеног суда, другостепени суд сматра да су побијани уговори апсолутно ништави у смислу члана 103. Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85 и 57/89, те „Службени гласник Републике Српске“, бр. 17/93, 3/96 и 39/03, даље: ЗОО) јер

су правне преднице тужитељице у вријеме закључења тих уговора биле мртве, а наведене су као уговорне стране. Надаље, овај суд сматра да је неоснован захтјев тужитељице за накнаду штете јер да рушење старе куће, чије су сувласнице биле правне преднице тужитељице, није извршено на темељу ових уговора.

Одлука другостепеног суда (у дијелу који се односи на главну ствар) је правишна.

Ништави уговори су дефинисани у одредби члана 103. ст. 1. ЗОО. Према овој одредби ништави су уговори који су противни уставом утврђеним начелима друштвеног уређења, принудним прописима, моралу и добрим обичајима, ако циљ повријеђеног правила не упућује на неку другу санкцију или ако закон у одређеном случају не прописује нешто друго. На ништавост уговора суд пази по службеној дужности јер је у питању заштита општих интереса (члан 109. ст. 1. ЗОО).

Према одредби члана 104. ст. 1. ЗОО, кад је уговор ништав, свака уговорна страна дужна је вратити све оно што је примила по основу таквог уговора, а ако то није могуће или ако се природа онога што је испуњено противи враћању, има дати одговарајућу накнаду у новцу према цијенама у вријеме доношења судске одлуке, ако закон шта друго не одређује. Одступање од овог општег правила прописано је у одредби члана 104. ст. 2. ЗОО која овлашћује суд да може, кад је уговор ништав због тога што је по свом садржају или циљу противан уставом утврђеним начелима друштвеног уређења, принудним прописима или моралу друштва, одбити у цјелости или дјелимично захтјев несавјесне стране за враћање онога што је другој страни дала, а може одлучити и да друга страна оно што је примила по основу забрањеног уговора преда општини на чијој територији она има сједиште односно пребивалиште или боравиште. Приликом одлучивања суд води рачуна о савјесности једне односно обију страна, заштити друштвених интереса и моралним схватањима друштва (став 3. члана 104. ЗОО).

Оправданост односно неоправданост захтјева за реституцију се цијени према околностима сваког појединог случаја. У правилу ће суд одбити захтјев за реституцију ако утврди да је страна која тражи реституцију онемогућила закључење правно ваљаног уговора. Наиме, у том случају реституција би била супротна начелима савјесности и поштења те друштвеном моралу.

Не може се пружити судска заштита ономе који је знао да предузима радњу која је недопуштена са правног и моралног становишта. Наиме, кад се у парничном поступку расправља о уговору који је ништав зато што је противан законским прописима, суд по службеној дужности води рачуна о дозвољености располагања странака и неће пружити заштиту уговору који је у супротности са принудним прописима нити пружити судску заштиту правном послу који има за циљ изигравање закона, јер је и такав правни посао, сходно правним правилима облигационог права, ништав.

Правиан је став другостепеног суда да уговори, који се побијају у овој парници, нису правно ваљани и да стога не производе правно дејство.

За закључење пуноважног уговора потребно је да уговарач има пословну способност која се тражи за закључење тог уговора (члан 56. ст. 1. ЗОО). Да би неко лице имало пословну способност, потребно је да има и правну способност. Правна способност физичког лица настаје његовим рођењем, а престаје смрћу. Према члану 2. ЗОО, учесници у облигационим односима су правна лица и физичка лица као појединци, па само они могу бити правни субјекти тј. носиоци права и обавеза из облигационих односа. Такву правну способност немају лица која нису била у животу у вријеме закључења уговора и уговор који је закључен у њихово име се сматра непостојећим те као такав не производи правно дејство.

Како је напријед речено, одредбама побијаних уговора је одређено учешће уговарача у сношењу трошкова уређења грађевинског земљишта, прибављању документације потребне за градњу објекта и друга техничка питања, а ти уговори не производе правне последице по тужитељицу ни по њене правне преднице нити је њима тужитељици причињена штета. Правне последице су произвели други правни послови који су закључени у име тужитељице и њених правних предница, а који послови нису предмет побијања у овој парници.

Рушење старе куће није извршено на основу уговора који су предмет овога спора, већ на основу коначних рјешења органа управе и то рјешења Републичке управе за ... - ПЈ Б. Л. бр. 25-475-483/2000 од 18.5.2000. године, којим је у корист правних предница тужитељице конституисано првенствено право кориштења градског грађевинског земљишта ради грађења, рјешења Секретаријата за ... Г. Б. Л. бр. 364-00-01284/2000-00 од 11.5.2000. године, којим је издата урбанистичка сагласност за градњу новог стамбено-пословног објекта и рјешења Одјелења за ... Г. Б. Л. бр. 01-361-831/2000 од 25.10.2000. године, којим је издата грађевинска дозвола.

Суд у парничном поступку није овлаштен да преиспитује законитост одлука органа управе. Коначна и правоснажна рјешења надлежног управног органа, донесена у оквиру његове законом прописане надлежности, вежу парнични суд. Стога су се приговори везани за рушење старе куће и заузимање земљишта могли истицати само у поступку који је вођен пред надлежним управним органом.

Осим тога, тужитељица је за живота својих правних предница дала писмену сагласност да се сруши стара кућа и да се на њеном мјесту сагради нови стамбено-пословни објекат, што је потврдила и овјереном изјавом од 18.9.2000. године. Зато јој не припада право на накнаду штете због рушења куће ради изградње новог стамбено-пословног објекта, јер је она пристала на то и заузврат примила новчану накнаду.

Надаље, у смислу члана 155. ЗОО, штета је умањење нечије имовине, па је према одредби члана 154. тог закона, онај који проузрокује такво умањење нечије имовине дужан да накнади оштећеном проузроковану штету. Како тужитељица у вријеме рушења куће није била њен власник јер ју је претходно продала и на име уговорене купопродајне цијене за кућу и земљиште примила износ од укупно 210.000,00 ДМ, рушењем куће она није ни оштећена, па без основа потражује накнаду штете.

Стога је правилан закључак нижестепених судова о неоснованости тужбеног захтјева за накнаду штете.

Како је у погледу одлуке о главној ствари другостепени суд правилно примијенио материјално право, а није починио ни повреде одредаба парничног поступка на које указују ревизије и на које овај суд пази по службеној дужности, то је у смислу члана 248. Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС“, број 58/03, 85/03, 74/05 и 63/07, даље: ЗПП) у овом дијелу ваљало ревизије странака одбити као неосноване.

Међутим, првотужена у ревизији основано указује на неправилност другостепене пресуде у дијелу одлуке о трошковима спора.

Ово стога што се у конкретном случају није могло узети да је успјех странака у спору подједнак па да свака странка треба да сноси своје трошкове. Основни захтјев тужитељице у овој парници је захтјев за накнаду штете у износу од 353.303,90 КМ, а она у погледу овог захтјева није успјела у парници. Захтјев за утврђење ништавости уговора се не темељи на одређеном конкретном интересу тужитељице и поводом тог дијела тужбеног захтјева, са којим је тужитељица успјела у парници, нису настали посебни трошкови. Стога су се првотуженој требали досудити парнични трошкови, сходно члану 386. ст. 3. ЗПП, јер она само у сразмјерно незнатном дијелу није успјела у парници.

Из тог разлога је ваљало ревизију првотужене дјелимично уважити (у односу на одлуку о трошковима спора) и одлучити као у ставу I изреке ове пресуде, у смислу одредби члана 249. ст. 1. у вези са чланом 254. ст. 4. ЗПП.

Тужитељица је осим благовремене ревизије, поднесене на дан 18.8.2005. године, послије протеча рока за изјављивање ревизије тј. 14.10.2005. године изјавила и допуну ревизије којом побија другостепену пресуду из разлога које није навела у благовремено изјављеној ревизији. Стога овај суд приликом одлучивања о ревизији тужитељице није узео у обзир допуну ревизије, која је поднијета по протеку рока прописаног одредбом члана 237. ст. 1. ЗПП, већ је ту допуну ревизије одбацио као неблаговремену, на основу овлаштења из члана 247. ст. 1. ЗПП.

Предсједник вијећа
Петар Бајић

За тачност отправка овјерава
Руководилац судске писарнице
Амила Подрашчић